

Квасниця І. М. <https://orcid.org/0000-0003-1718-3301>

Квасниця О. М. <https://orcid.org/0000-0003-2478-915X>

ГЕНЕЗА І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЖІНОЧОГО ОЛІМПІЙСЬКОГО СПОРТУ ЗА УМОВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Хмельницький національний університет

Annotation. The article analyzes the genesis and contemporary development trends of women's Olympic sport under conditions of globalizing transformations. It examines the historical prerequisites for women's inclusion in the Olympic movement, outlines the dynamics of gender representation, financial and media disparities, and identifies strategic directions of modernization, including digitalization of training, marketing approaches, and educational programs.

Keywords: women's Olympic sport; gender equality; Olympic movement; media representation.

Актуальність теми. У сучасному глобалізованому світі участь жінок у професійному спорті та в олімпійському русі розглядається не лише як спортивне явище, а й як важливий індикатор соціального розвитку, дотримання прав людини та реалізації принципів гендерної рівності. Упродовж останнього століття соціальний статус жінок-атлеток зазнав суттєвої трансформації – від системної дискримінації доступу до змагань до визнання їх як національних героїнь та амбасадорок всесвітньо відомих брендів. Водночас, попри закріплення принципів рівності в Олімпійській хартії, фактичний стан жіночого спорту й надалі характеризується наявністю як прихованих, так і інституційно закріплених бар'єрів [1, 4]. Соціокультурні стереотипи, дисбаланс у фінансовому забезпеченні, особливості медійного висвітлення, а також недостатній рівень наукової вивченості медико-біологічних особливостей жіночого організму формують умови, за яких спортсменкам нерідко доводиться докладати значно більших зусиль для досягнення професійного та суспільного визнання [2, 3]. У контексті підготовки до майбутніх Олімпійських ігор і

реалізації стратегічних цілей Міжнародного олімпійського комітету (МОК) щодо досягнення гендерного паритету, аналіз історичного досвіду та сучасних обмежень набуває актуального значення для формування ефективної державної та міжнародної спортивної політики.

Мета дослідження полягає у проведенні комплексного системного аналізу історичних етапів емансипації жіночого олімпійського спорту, виявленні ключових проблем, з якими стикаються жінки-атлетки на сучасному етапі, та обґрунтуванні стратегічних векторів розвитку жіночого спорту в системі олімпізму.

У роботі застосовано низку загальнонаукових та спеціальних **методів дослідження**. Теоретичний аналіз та синтез науково-методичної літератури дозволили сформуувати концептуальну базу дослідження. Історико-логічний метод використано для виокремлення етапів становлення та розвитку жіночого спорту. Порівняльний метод сприяв зіставленню умов підготовки та рівень підтримки атлетів різної статі. Контент-аналіз документів МОК та медійних ресурсів дозволив оцінити динаміку змін у сприйнятті жіночого спорту суспільством.

Результати дослідження. Генезис жіночої спортивної активності простежується від античної доби. Попри те, що класичні Олімпійські ігри Давньої Греції функціонували як виключно чоловічий соціокультурний простір, у межах якого жінкам було заборонено не лише участь, а й присутність на стадіоні, існували альтернативні форми жіночих змагань. Найвідомішими з них були Гереї – змагання на честь богині Гери, що включали передусім бігові дисципліни. Окреме місце у цьому історичному періоді займала Спарта, де фізичне виховання дівчат розглядалось як складова державної політики, зумовленої уявленнями про необхідність фізичної підготовки жінок для народження здорового і сильного потомства. Водночас із занепадом античних держав жіноча спортивна активність на тривалий історичний період зазнала істотних обмежень унаслідок утвердження патріархальних соціокультурних норм.

Відродження Олімпійських ігор наприкінці XIX ст. спочатку не передбачало участі жінок у цьому міжнародному спортивному русі. Перші зрушення відбулись лише під час Ігор 1900 року в Парижі, коли жінки взяли участь у змаганнях з тенісу, гольфу, вітрильного спорту та крикету. Водночас ці

зміни не стали результатом цілеспрямованої гендерної політики Міжнародного олімпійського комітету, а були зумовлені організаційними рішеннями, пов'язаними з проведеннями Всесвітньої виставки. Важливу роль у подальшому розширенні можливостей для жіночого спорту відіграла діяльність Аліси Мілліат, яка після відмови МОК розширити жіночу програму заснувала Міжнародну спортивну федерацію (FSFI) та ініціювала проведення Всесвітніх жіночих ігор. Високий рівень організації та суспільний резонанс цих змагань зумовили перегляд позиції Міжнародного олімпійського комітету, унаслідок чого у 1928 році жінки були допущені до легкоатлетичних дисциплін Олімпійських ігор, хоча й із збереженням обмежень щодо дистанцій бігу, які вважались надмірно виснажливими для жіночого організму.

Сучасний етап розвитку олімпійського руху характеризується стійкою тенденцією до зростання рівня участі жінок у змаганнях. Зокрема, якщо в Іграх Олімпіади 1964 року в Токіо частка спортсменок становила біля 13% від загальної кількості учасників, то під час Ігор у Токіо 2020 року цей показник зріс до 48%. Подальшим кроком у цьому напрямі стала Олімпіада 2024 року в Парижі, яка була задекларована Міжнародним олімпійським комітетом як перші Ігри в історії з повним гендерним паритетом між чоловіками та жінками (50/50), що засвідчує інституційне закріплення принципів гендерної рівності в межах олімпійської системи [1, 6].

Однак кількісні показники не завжди відображають якісну рівність. Однією з найгостріших проблем є дисбаланс у фінансовому забезпеченні. Доцільно зауважити, що у видах спорту на Олімпійських іграх (наприклад, у країнах, де державна підтримка спортсменів-олімпійців затверджена на законодавчому рівні), офіційні фінансові винагороди чоловікам і жінкам є однаковими. Водночас відповідно до даних 2023 року у професійних лігах і комерційних турнірах зберігається суттєвий дисбаланс у фінансовому забезпеченні спортсменів залежно від статі. Зокрема, у баскетболі середня річна заробітна плата гравців NBA сягає біля 10,8 млн. доларів США, тоді як у WNBA вона становить приблизно 113 тис. доларів, що відповідає різниці майже у 95 разів. Аналогічна тенденція спостерігається і в гольфі, де середні доходи спортсменів PGA орієнтовно утричі перевищують показники атлеток LPGA (1,04 млн. доларів проти 346 тис. доларів відповідно), а у

професійному футболі оплата гравців MLS є в середньому у 8,7 раза вища за доходи спортсменок NWSL (471 тис. доларів проти 54 тис. доларів) [6]. Зазначені відмінності, найбільш показові для спортивного ринку США, зумовлені насамперед різницею в обсягах медіапокриття, спонсорських інвестицій та комерційної монетизації ліг, що свідчить про збереження структурної фінансової нерівності у професійному жіночому спорті попри формальну рівність у межах олімпійської системи (табл. 1).

Таблиця 1

Призові фонди світових футбольних турнірів

Турнір	Призовий фонд (Чоловіки)	Призовий фонд (Жінки)
FIFA World Cup	~\$440 млн (2022)	~\$110 млн (2023)
Переможець ЧС FIFA	~\$42 млн (2022)	~\$10.5 млн (2023)

Іншим критичним аспектом є медійне висвітлення. Контент-аналіз спортивних трансляцій підтверджує, що камери частіше фокусуються на емоціях або зовнішності атлеток, ніж на техніці виконання вправ. Коментатори нерідко використовують інфантилізуючу лексику або порівнюють досягнення спортсменок із чоловічими еталонами, що підсвідомо формує у глядача уявлення про жіночий спорт як «вторинний» або «полегшений».

Водночас, варто зауважити, що сучасні медіа-аналітичні дослідження фіксують позитивну динаміку в представленості жіночого спорту в інформаційному просторі, що потенційно сприяє зміні усталених уявлень у медіапросторі [1, 2]. Так, дослідження репрезентації спортивних новин показали збільшення частки висвітлення жіночого спорту із приблизно 15% у період 2022-2023 рр. до 20% у 2023-2024 рр. у вибірці австралійських, новозеландських медіакомпаній, що становить зростання майже на одну третину у порівнянні з попереднім періодом. Ці данні свідчать про розширення уваги до жіночого спорту у всіх типах медіа – друковані видання, онлайн трансляції, телевізійні новини та радіо [5, 7]. Крім того, на рівні глобальних спортивних подій і трансляцій спостерігається тенденція до більш гендерно чутливого висвітлення, зокрема через оновлені рекомендації для операторів та коментаторів телетрансляцій, що мають на меті зменшення упереджених практик, зокрема й візуальних, у кадрі [6].

На нашу думку варто наголосити і на медико-біологічних аспектах. Тривалий час методики тренування спортсменок

копіювалися з чоловічих планів, що є методичною помилкою. Жіночий організм функціонує в умовах специфічного гормонального фону, який передусім впливає на силу, витривалість та ризик травматизму. Також у сучасному олімпійському русі зростає актуальність етичних і правових питань, пов'язаних із визначенням статі та участю трансгендерних атлетів у спортивних змаганнях, що формує складний виклик для Міжнародного спортивного комітету. Сучасні дослідження засвідчують відсутність уніфікованого підходу серед міжнародних спортивних федерацій щодо критеріїв допуску трансгендерних спортсменів, внаслідок чого застосовуються різні регуляторні моделі, які по-різному поєднують принципи інклюзивності та спортивної справедливості [7]. Водночас розробка такої політики ускладнюється необхідністю дотримання міжнародних стандартів прав людини та процедури рівності та справедливості, що породжує правові ризики для організаторів змагань і національних олімпійських комітетів [3, 5]. З позиції правозахисних інституцій наголошується, що будь-які регулярні обмеження мають ґрунтуватися на підході, заснованому на правах людини, та уникати дискримінаційних практик, одночасно забезпечуючи захист жіночої спортивної категорії від потенційно несправедливої конкуренції [1, 3]

Аналіз управлінської структури олімпійського спорту демонструє, що жінки все ще недостатньо представлені на рівні прийняття рішень. Хоча МОК встановив цільовий показник 30% жіночого представництва у виконавчих комітетах, багато національних федерацій, зокрема в Україні, досі мають переважно чоловічий склад правління [4]. Брак жінок-тренерів вищої кваліфікації також є системною проблемою, оскільки відсутність рольових моделей спортивних наставниць стримує розвиток молодих спортсменок.

Відповідно, подальший розвиток жіночого олімпійського спорту перебуває у площині комплексної модернізації, що охоплює технологічні, організаційні та освітні аспекти. Передусім йдеться про цифровізацію тренувального процесу, зокрема впровадження систем моніторингу функціонального стану організму, які дають змогу оперативно коригувати навантаження з урахуванням особливостей жіночої фізіології. Не менш важливим напрямом є розвиток спортивного маркетингу жіночого спорту, орієнтованого на використання

унікальних комунікаційних стратегій (зокрема сторітелінгу), що сприяє підвищенню впізнаваності спортсменок, розширенню глядацької аудиторії та залученню інвестицій. Водночас актуальним залишається впровадження освітніх програм для тренерів, спрямованих на формування компетентностей роботи зі спортсменками, що потенційно дозволяє знизити рівень професійного вигорання та ризик травматизму.

Висновки. Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що жіночий спортивний рух подолав тривалий шлях від маргіналізації до глобального визнання. Однак наразі цей процес ще не завершено. На теперішній час основні бар'єри змістилися від заборони участі у сферу економіки, психології та медійного сприйняття. Для забезпечення сталого розвитку доречно забезпечити реальний, а не лише номінальний паритет у розподілі ресурсів та медійного часу; інтегрувати гендерно-специфічні наукові підходи в систему підготовки спортивного резерву; стимулювати залучення жінок до управління спортивними організаціями всіх рівнів. Тільки через подолання стереотипного мислення та впровадження інклюзивних моделей підготовки олімпійський рух зможе у повній мірі реалізувати свій потенціал як інструмент соціальної гармонізації та всебічного розвитку особистості.

Список літератури.

1. Балинська, О.М. (2023) Проблеми гендерної рівності у спорті: актуальні питання протидії дискримінації. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». Розділ «Філософія Права», 362-365.

2. Воропай, С.М. (2022). Жінки-атлетки як проблема в олімпійському спорті та підходи до її вирішення. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Випуск ЗК (147), 93-100

3. Грибан, В., Мельников, В. (2024). Рівність прав і можливостей та явна і схована гендерна особливість. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (ДДУВС, 25.04.2024)*, 87-89/

4. Жаровська, І.М. (2023). Гендерні аспекти у спорті: проблеми правового регулювання. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, 75(1), 81-84

5. Change our Game. URL: https://changeourgame.vic.gov.au/insights/the-conversation-of-sport-2023-24?utm_source=chatgpt.com

6. Jiaying Xu. (2025). Breaking the Boundaries: Gender Inequality in Professional Sports, V. 59 *3rd International Conference on Financial Mathematics, Investment and Business Management (FMIBM 2025)*. <https://doi.org/10.54097/vtw0hv76>
7. Media and gender. Gender balance across sports media coverage in Aotearoa New Zealand (july 2019 – december 2020). URL: <https://sportnz.org.nz/media/3866/sport-nz-media-and-gender-april-2021.pdf>
8. Petrėnaitė, D. (2023). Transgender's issues in sport competitions. *Society. Integration. Education. Proceedings of the International Scientific Conference*, 2, 615-623. <https://doi.org/10.17770/sie2023vol2.7135>